ЪРНЕСТ ХЕМИНГУЕЙ ИЛИ ЗА „ПУЛИЦЪР" И ЗА „НОБЕЛ"

проф. дфн Калина Лукова
Бургаски свободен университет

HEMINGWAY – OR FOR „PULITZER" AND „NOBEL"

prof. D.Sc. Kalina Lukova
Burgas Free University

РЕЗЮМЕ: Изследват се особеностите на уникалния журналистически стил на Хемингуей чрез „теорията на айсберга". Обект на анализ са военните кореспонденции – жанрология, стилистика, поетика. Анализира се съвременната приложимост на стила на Хемингуей.

Ключови думи: *жанр, стил, „теория на айсберга", военни кореспонденции.*

ABSTRACT: The peculiarities of Hemingway's unique journalistic style are researched through "the iceberg theory". The object of analysis is the war correspondence – genrology, stylistics, poetics. The contemporary applicability of Hemingway's style is analyzed.

Key words: *genre, style, „iceberg theory", war correspondence.*

Ърнест Хемингуей е митологизиран приживе заради своята уникалност: уникална личност, уникално творчество, уникален стил – между литература и журналистика, или по-точно, литература и журналистика в невероятна, специфична симбиоза, която го прави подходящ за изучаване дори и от съвременния PR.

От началото на журналистическата и на литературната му дейност през 20-те и 30-те години на XX век, и след самоубийството му през 1961 г. – до края на XX век и в началото на XXI век – различни поколения писатели и журналисти, или просто читатели, се припознават в неговите примамливи житейски и творчески образи. Други с удоволствие обичат да го цитират, напр.: „Всичко, което е далече от морето, е провинция."

Човешката и творческата уникалност на Хемингуей се символизират чрез най-високите награди за журналистика и литература – „Пулицър" и „Нобел", които той получава, макар и със закъснение. През 1952 г. излиза романът „Старецът и морето", заради който Хемингуей получава наградата „Пулицър" за журналистика през 1953 г., а вестник „Ню Йорк таймс" го нарича „най-значимият писател след Шекспир". През 1954 г. Хемингуей получава Нобеловата награда за същата творба – твърде късно, както твърдят приятелите му, а и той самият, и не присъства на награждаването.

Посвещаването на Хемингуей в журналистиката се свързва с това, че е редактор на ученически вестник в гимназията, а след завършването на средното си образование през 1917 г. работи шест месеца в Канзас Сити като репортер за „Канзаска звезда" (The Kansas City Star). Този вестник задължава журналистите си да спазват прецизно формулираните „100 правила", например: „Пиши кратки изречения.", „Езикът трябва да бъде силен", „Бой се от овехтелите жаргонни думички, особено когато станат общоупотребяеми", „Първият абзац трябва да е кратък", „Избягвай прилагателните, особено такива пищни като потресаващ, великолепен, грандиозен, величествен." Тази нормативна журналистическа поетика определено влияе върху специфичния стил на Хемингуей, според изследователите му, в следните аспекти: сгъстеност и предметност на фразата, засилена употреба на глаголи за сметка на прилагателните имена, което предизвиква определението „мускулеста проза", близка до филмовия сценарий и визуалния изказ на XX в. – фотография, кино, телевизия. (Петров, 2010:290). Според М. Петров уникалният журналистически стил на Хемингуей влияе върху писателския му стил, защото сетивността, пластичността и изразителността преодоляват тенденциозността на политическия колумнист и динамиката на оперативната журналистика. Така неговите кореспонденции, репортажи и статии се превръщат в големи документални фрески на времето между двете световни войни.

Подобни са наблюденията на Т. Абазов, който отбелязва следните елементи, характерни за журналистическото писане на Хемингуей: „стремеж към максимална достоверност на преживяванията и обстановката, пластичен релеф на изложението, предимство на картината пред рефлексията в него, сблъсък на характери и идеи като мотор на действието, усещане за многослойност (прочутият негов „айсберг"). (Абазов, 1981:6)

Предпочитаният лаконичен стил от Хемингуей, с айсберговия му сюжетен похват на привидна маловажност на действието, се определя от признанието на писателя журналист: „Хубавата проза е подобна на айсберг, седем осми от който е скрит под водата". За връзката между журналистика и литература той споделя: „В *Star* човек се виждаше принуден да пише в прости, декларативни изречения. Това е полезно за всекиго. Вестникарската работа не може да навреди на никой млад автор – и дори може да му помогне, ако успее я напусне навреме".

Хемингуей не изневерява на своята журналистическа мисия. През 20-те години на XX век той е външнополитически кореспондент за Европа на „Ескуайър", „Колиърс", „Торонто дейли стар", „Пикчър магазин" и др. През 1937-1938 г. е военен кореспондент в Испания по време на Гражданската война. След това е военен кореспондент през Втората световна война и отразява някои от най-важните събития, включително десанта в Нормандия.

Ще анализираме хронологично част от неговите кореспонденции по отношение на: жанрология, проблематика, поетика, стилистика.

В хронологично отношение кореспонденциите на Хемингуей могат да се групират така: от 20-те и 30-те години на XX век; отразяващи Испанската гражданска война; кореспонденции от Втората световна война.

В жанрово отношение текстовете се разглеждат най-често като репортажи, но всъщност са междинна жанрова форма между репортаж и фийчър (в значението му на фактологичен разказ). Според Уйлям Уайт, много от репортажите на Хемингуей се включват в литературните му творби или функционират като самостоятелни белетристични произведения. Например в репортажа „По синята вода: писмо от Гълфстрийм" („Ескуайър", 1936 г.) е описан микросюжетът на култовия роман „Старецът и морето".

През 1922 г. Хемингуей отразява Гръцко-турската война и преминава с „Ориент Експрес" през България. От София той изпраща репортажа си „Бежанците от Тракия" за „Toronto Star": „През цялото време се нижеше бавната върволица от тракийски бежанци, подгизнали от дъжда, едва влачеха краката си от умора бедни тракийски селяни, напуснали домовете си." (Хемингуей 1981:47)

Краткото, изпълнено със сетивни детайли описание, не се коментира, но излъчва силни подтекстови послания, според „теорията на айсберга". Скоро след този репортаж, на 27.I. 1923 г., Хемингуей пише една от най-известните си кореспонденции „Мусолини – големият блъф в Европа", в която се представя международната конференция в Лозана, с главен герой – диктаторът Мусолини. Темата за България също присъства, защото Хемингуей е забелязал фигурата на Александър Стамболийски: „Стамболийски, министър-председателят на България, се появи на двукрилите врати, поглежда подозрително двамата швейцарски полицаи с каски, намръщва се при вида на тълпата и тръгва нагоре по хълма към хотела си. Стамболийски не си позволява да се движи с лимузина." (Хемингуей 1981:49)

В центъра на изображение е Мусолини, а Хемингуей го представя чрез директно сваляне на маски и разбулване на лъжи: „Мусолини е най-големият блъф в Европа. Ако заповяда да ме арестуват и разстрелят утре на разсъмване, за мене той пак ще си остане един блъф...Обърнете внимание на дарбата му да облича дребните идеи в гръмки думи... На лицето му беше изписана неговата типична намръщена гримаса. Той изобразяваше Диктатора... Той вече си представяше как в двете хиляди вестника, на които служеха присъстващите тук двеста журналисти, чете следните редове: „Когато влязохме в стаята, Диктатора с черната риза дори не повдигна поглед от книгата, която четеше, толкова е голяма способността му да се съсредоточава и т.н."

Приближих се на пръсти зад него, за да видя каква книга чете с такъв жаден интерес. Беше френско-английски речник. При това Мусолини го държеше наопаки." (Хемингуей, 1981: 51-52)

Описанието е визуално, сценично и напомня гениалното изпълнение на Чарли Чаплин в ролята на друг диктатор – Хитлер.

Изразителното, но пестеливо персонифициране е характерно за Хемингуей, а неговата кореспонденция „С какво се занимават кралете в Европа" е структурирана на принципа на кинохрониката. След диктаторите той наблюдава европейските крале в характерното им, точно уловено поведение. В тази галерия е и българският цар Борис: „Борис е син на Фердинанд-Лисицата... Борис чистосърдечно не обича България и иска да живее в Париж." (Хемингуей, 1981: 61)

Скелетната структура на изреченията, стилистичните компресии подчертават категоричността на оценката.

Сетивният, лаконичен стил на Хемингуей е особено въздействащ при представянето на една от любимите му творчески теми – бикоборството. Пластичните описания на коридата и внушенията на нейния трагизъм в кореспонденциите „Бикоборството-трагедия" и „Памплона през юли" от 1923 г. за „Toronto Star" преминават в неговия роман „Фиеста": „С наведена глава бикът излезе от корала и се появи на арената. Движеше се в лек галоп – голям, черно-бял, тежък повече от тон. Слънцето за миг го заслепи. Той замръзна на място – с напрегнати мускули, стъпил стабилно, очите му – шарещи наоколо, а рогата му – насочени напред, черно-бели и заострени като иглите на таралеж. Изведнъж бикът се втурна в атака. И тогава разбрах какво всъщност представлява борбата с бикове... Във всеки случай бикоборството не е спорт. То е трагедия и символизира борбата между човека и животното." (Хемингуей, 1981: 75,77)

Асоциациите между борбата с бикове и войната са очевидни. В кореспонденцията си „Бележки за следващата война: загрижено злободневно писмо" („Ескуайър", 1945 г.) Хемингуей предупреждава: „По-рано пишеха, че е прекрасно да умреш за родината си. Но в смъртта в съвременната война няма нищо прекрасно и славно. Ще умреш като куче, за нищо. Ранен в главата, ще умреш бързо – възможно славно и прекрасно, но вече никой не ще виждаш с изключение на бяла заслепяваща светлина; може да те ранят в лицевата кост или да те улучат в зрителния нерв, да ти отнесат челюстта или пък носа и скулите, така че все още да можеш да мислиш, но без лице, с което да говориш... Нито един каталог на ужасите не е спирал хората да се бият. Преди да започне войната, си мислиш, че няма да умреш. Но ще умреш, братко, ако воюваш по-дълго." (Хемингуей, 1981: 138)

Точно това пластично, „мъжко" писане на Хемингуей го превръща в мит, защото „Доброто писане е вярното писане".

В серия кореспонденции от 1937-1938 г. за „North American News paper Alliance" (NaNa), Хемингуей представя впечатленията си от Испанската гражданска война. Стилът му отново поразява с натуралистични детайли, внушаващи сетивен ужас: „Убиха една стара жена, която се връщаше от пазар. Тя се струполи като купчина черни дрехи, единият й крак в последния момент се отдели от тялото и полетя към съседната къща.

На друг площад убиха трима души – те се проснаха в прахта сред отломките като разкъсани вързопи със стари дрехи, след като парчета от снаряди „155" се удариха в бордюра." (Хемингуей, 1981: 168)

След това идват военните кореспонденции за „Колиърс" от Втората световна война, които все повече приличат на документална проза: „Лондон се бие с роботите", „Как стигнахме до Париж", „Войниците и генералът" и др. В следвоенния си кубински репортаж „Положението сега" до списание „LOOK" от 1956 г. Хемингуей обобщава: „А колкото се отнася до журналистиката, да пишеш за неща, които стават ден след ден – правех го, когато бях млад. Журналистиката не е проституиране, когато се върши честно и пишеш точно." (Хемингуей, 1981:223)

Втората световна война е последната, която отразява Хемингуей. Голямата му любов е Куба, където прекарва голяма част от времето си преди революцията от 1959 г. и след нея, поддържайки Фидел Кастро. Хемингуей е на 61 години, когато се самоубива с любимата си ловна пушка, доказвайки философията си: "Мъжът няма право да умира в леглото. Или в бой, или куршум в челото". Всъщност, той слива житейската с литературната поза, превръщайки в реалност думите на един от литературните си герои: „Светът пречупва всеки... и убива онези, които не искат да бъдат пречупени".

Хемингуей не престава да бъде журналист и когато пише своите култови романи, защото те могат да се четат и като репортажи от мястото на събитието чрез „теорията на айсберга".

Оказва се, че уникалният стил на Хемингуей е полезен и за модерния PR. В статията си „Овладяване на повествование и стил на писане за PR специалисти или какво можем да научим за писането от Ърнест Хемингуей" Анна Крантова актуализира Хемингуей в контекста на PR писането по отношение на важна особеност: „елиминиране на хиперболизираните прилагателни имена. Много често PR практиците смятат, че използвайки превъзходната степен, текстът става по-интересен, привличайки повече внимание. Истината обаче се оказва съвсем различна. Репортери, редактори и PR практици благоговеят пред кристално-чистия стил на писане на журналиста и романист – Ърнест Хемингуей. Носител на Нобелова награда за литература от 1954 за „майсторство в изкуството на повествованието" и „влиянието, което оказва върху съвременния стил", Хемингуей може да бъде изключително полезен в овладяването на блестящ стил на писане за всеки PR специалист." (Крантова, 2013, електронна публикация от 22.04.2013).

По-нататък авторката цитира 25 имена и конструкции, които трябва да се избягват според Хемингуей: „достоверен; най-доброто от марката; най-доброто от категорията; успех, постижение; авангарден; разтърсващ; от край до край; фантастичен; висока производителност; копка; оригинален; най-важен; водещи; следващо поколение; един от; препятствие; революционен; безпроблемно; продиктуван от решение; положение; ненадминат; уникален; нямащ равен на себе си; световноизвестен; от световна класа."

В съвременния хуманитарен контекст феноменът Хемингуей се разпознава в много области: литература, журналистика, PR. Разнообразните му послания все пак могат да се обобщят: „Трябва да сте готови да работите винаги, без да разчитате на аплодисменти."

Литература:

1. Krantova, A. (2013), Ovladyavane na povestvovanie i stil na pisane za PR spetsialisti ili kakvo mozhem da nauchim za pisaneto ot Ernest Hemingway - V: elektponno sp. „Mixmedia", 22.04.2013. http://mixmedia.bg/post/317-ovladyavane-na-povestvovanie-i-stil-na-pisane-za-pr-spetsialisti-ili-kakvo-mozhem-da-nauchim-za-pisaneto-ot-arnest-heminguey/17
2. Petrov, M. (2010), Amerika – sotshialniyat tropic, Izdatelstvo Siela, Sofiya.
3. Hemingway, E. (1981), Po telegrafa, Izdatelstvo na BZNS, Sofiya.